

peccato, quoniam sine concepta conscientia concepti. Iste sua
mortem spontanea potuit reddere eob qui mortis do
bito et nobis, ceteri tandem in vitis peccato cogente
mortui sunt. Ideoque mortui non potuerunt esse re
dentores, qui sua erant poenae debitores. Venit; ut
dixit, Filius Dei, qui quilibet simulari redemptor, qui
non pro debito peccati, quod nullum fecit, sed pro
charitate, qua nos dilexit, mortem suscepit; et hujus
charitatis mortem suscepit salutem nostram om
nium, qui in eum credimus, et eum diligimus sicut

ipse dixit, et nos, et tradidit semetipsum pro nobis obli
tione Deum adorem suavitatis. Hinc, fratres, primo
causa fuit incarnationis Christi. Ad hoc enim natus
est carne, ut carne moreretur, ad hoc mortuus est
sponte, ut nos a necessitate mortis aeternae liberaret,
ad hoc etiam positus in sepulchro, quia sicut primo
homini dictum est: *Morte morieris*, sic et ei di
ctum est: *Terra es, et in terram ibis*. Totum ergo pec
catis debitum exsolvit, ut libet, quam susceperat,
huffaniam naturam redimeret.

INCIPIT

EPISTOLA CANDIDI

MONACHI FULDENSIS.

Num. Christus, non pro peccata oculis Deum videns potuerit.

(Pez., Thea. noviss. Anecd.)

I. Domino in Christo venerabili, summa charitate
diligendo fratri, presbyter a Candidus salutem.

Non, quod tunc ab te sagis, qui relativo loquor, sed
more loquens, et illi in meo autem patrem appellas, qui
quique Patrem habens in se habet Christum, hujus de
dignitate et charitate honorandum amplectendumque
non dubitas. Sed tunc Patrem nobis, omnibus commo
nibus, ordinibus, speramus te carissimum. Quod si
autem meo patrem vere voluisti ad hoc quod agere
disposuisti, non in contentione esse vitetur. Nam cum
in scripturis praeceptum sit ut inter nos et
patres, et antiquos et ediores, ut dicunt, et ille qui
interrogatur patet est, et presbyter, quod non recte
patrem appellas, quomodo interrogata non dubitas? Sed
utique tibi sic amicus ad interrogata de certis sic de
sideras, qui meo talem putas qui tibi vera charitate
velis, et scientia valeat, doctore, qui quaeris. Ego
autem, quae tui de qua quibatur tanta quodam die
Quod Christus Dominus, nisi non est, inquam, non homo
fuit, nisi in hisce dicitur, nisi non mortuus videtur Deum
videns potuerit? quae quid tibi quaeris, qui jam quid
a sanctis Patribus magis, et colunt fuerat, visco
utrum sit an prope se habet, quomodo veterum, et
habent, et si de quo scripsisti, interrogare dicitur
citius: *videlicet, ab incorporeis et sine oculis, et
tunc videtur? Sed si in peccatis illius, quoniam ab alio
soluione expeditur, nisi non in hisce, regere, quid
inde sentiam?* non, et laboro, et illi zigem, et inquit, de

comparatione; tamen, summa, illius divinitatis, ide
les, quae, qui est, non altero, ipso tamen mundo,
qui, utique, deus est, continentur. Deus autem, nec
mundo, nec, emantia aliqua continetur, quia ab ipso
continetur, et in a creatura, ut sipt, et manent. Quae
ergo hoc a te quaeritur, scilicet, utrum Deus corp
ralibus oculis videatur, aut videretur, haec videndus
sit, hoc et a me, et a concilio catholico Christianis
respectum audias, quod Deus, spiritus, spiritus, et
tur, non carne. Mundo corde videtur ab hominibus,
non, licet mundissimo, corpore, et spiritali substan
tia, et certum, et certum, est, non autem carnali
permanere, quod, et in quo, et in quo, et in quo, et in quo,
III. Si autem forte respondeat, *Heu, ut dicat, et
hoc, quod modo per corpus videtur, spiritus per
corpus videtur et nobis, videtur, et tunc promissura
est, post iudicium, corporibus, jam incorruptibilibus,
Dei visione aeterna, quibus, et vere, et est, ita dicitur,
qui, hoc dicit, sed spiritus, id est, modo per corpus
corpus videtur, quia non aliter videtur, corpora, videtur,
nisi per corpus, nec tamen, quia per corpus, nisi cer
pus, videtur potest. Nam, si interrogas, utrum Christus
corpore, et oculis Deum videtur? et ego interrogo
utrum tu modo aut possis, aut si possis, vultis, ven
tatem corporalibus oculis videre? Et si mihi dicitur,
nec ad hoc, velle, nec posse, scias quod et Christus
Deum, nec ante, vult, videre, nisi scias, videri, po
testi, non aliter vult, aut vult, nisi quod potest
nec aliquid potest, nisi quod vult, quia voluntas et
potestas, Deo, ipse, [Fate, ipse] Deo, sunt, non aliter
aliquid, ideoque Christus seipso, quo spiritus est, et
ipso, spiritus, quem implevit, hominem assumens, se
ipso, inquam, et ipso, spiritus, quem implevit, Deum
videt, corporalibus autem oculis, et certere oculis, qui
summus spiritus est, ideo, et fallor, noluit, quia non*

Ille Deus videtur, summus spiritus est, sic et cum me
incorporatus est. Hoc autem, idem dico, quod et angelus
et anima, et quicumque spiritus creati sunt, licet in ad
corporales et dicantur, et sint, et hoc tamen, incorpo
ralibus, et, ut ita dicam, spiritibus, et comparatione
corporales quidam, modo, sunt. Licet, namque, alias
forte in locales, vel animae, vel angeli, dici possint, in

comparatione; tamen, summa, illius divinitatis, ide
les, quae, qui est, non altero, ipso tamen mundo,
qui, utique, deus est, continentur. Deus autem, nec
mundo, nec, emantia aliqua continetur, quia ab ipso
continetur, et in a creatura, ut sipt, et manent. Quae
ergo hoc a te quaeritur, scilicet, utrum Deus corp
ralibus oculis videatur, aut videretur, haec videndus
sit, hoc et a me, et a concilio catholico Christianis
respectum audias, quod Deus, spiritus, spiritus, et
tur, non carne. Mundo corde videtur ab hominibus,
non, licet mundissimo, corpore, et spiritali substan
tia, et certum, et certum, est, non autem carnali
permanere, quod, et in quo, et in quo, et in quo, et in quo,
III. Si autem forte respondeat, *Heu, ut dicat, et
hoc, quod modo per corpus videtur, spiritus per
corpus videtur et nobis, videtur, et tunc promissura
est, post iudicium, corporibus, jam incorruptibilibus,
Dei visione aeterna, quibus, et vere, et est, ita dicitur,
qui, hoc dicit, sed spiritus, id est, modo per corpus
corpus videtur, quia non aliter videtur, corpora, videtur,
nisi per corpus, nec tamen, quia per corpus, nisi cer
pus, videtur potest. Nam, si interrogas, utrum Christus
corpore, et oculis Deum videtur? et ego interrogo
utrum tu modo aut possis, aut si possis, vultis, ven
tatem corporalibus oculis videre? Et si mihi dicitur,
nec ad hoc, velle, nec posse, scias quod et Christus
Deum, nec ante, vult, videre, nisi scias, videri, po
testi, non aliter vult, aut vult, nisi quod potest
nec aliquid potest, nisi quod vult, quia voluntas et
potestas, Deo, ipse, [Fate, ipse] Deo, sunt, non aliter
aliquid, ideoque Christus seipso, quo spiritus est, et
ipso, spiritus, quem implevit, hominem assumens, se
ipso, inquam, et ipso, spiritus, quem implevit, Deum
videt, corporalibus autem oculis, et certere oculis, qui
summus spiritus est, ideo, et fallor, noluit, quia non*

* Sic lego. Forte legend. *Pat. Cod. habet pr.*

potuit; et ideo non potuit, quia noluit. Vult enim A omnia, ut dixi, quæ potest, et potest omnia quæ vult.

IV. Et ut hoc tibi quaptulocunque exemplo manifestus fiat, si tamen potest, imo quia non potest tali rei simile inveniri exemplum, ex parte tamen aliqua simile est quod dicam: ac si media die lucente sole velis lucerna aliqua materiali uti, cum tibi sufficiat undique circumfusus solis splendor. Hoc autem eo solo rei de qua agitur simile est, quod non quærendum erat corpore videre Deum, quem semper spiritu cariebat. Ego de me ipso dico: si mihi corpora ad videndum necessaria non fierent, ego nihil corporeis oculis videre curassem; et hoc forte omnibus est. Nam dic mihi, si litteras aut habere, aut videre curasses, si omnia quæ scire voluisses, sine litteris scires et memoria retineres? Ego certe invitus litteris utor vel ad me admonendum, vel ad alios docendos: qui si oblivisci nihil possem eorum quæ a me scita sunt, vel scire valerem sine litteris ea quæ scienda erant, et eadem indesinenter scire, jam litteris non indigerem, quod ipsum et mihi, et omnibus futurum est, videlicet ut sine litteris et sciant et non obliviscantur ea quæ scitari sunt.

V. Non ergo infirmiore visus genere quærendum erat, ut videretur Deus a Christo, qui firmiore et meliore semper ab isto visus est et videndus. Non hoc autem ita dico quasi patem Deum non potuisse suo corpori concedere ut aliquid excellentius præ cæteris corporibus haberet. Potuit enim, et fecit, concedens scilicet corpori suo quæ concedenda erant, magnam plane ineffabilemque præ cæteris corporibus gratiam; primo, si tamen hoc primum est, ut Dei caro fieret, et ut sine peccato ex hominis, et hoc Virginis, carne fieret caro, et matrem suam non macularet nascendo: quin potius Dei, propter illam diceretur genitrix, et esset, et ut sine peccato viveret, et ut ex fide ipsam tangentes sanarentur; et quod mihi vel maximum videtur, vel non minimum, ut talis fieret quæ pro omnibus humana nature consortibus, et ad salutem prædestinatis victima cunctis corporalibus creaturis Deo Patri acceptabilior fieret, et quod corruptionem mortua non videret, et quod gloria resurrectionis exaltata super coelos celestis fieret sede sine fine beata. Hæc sunt quæ concedenda eidem carni Christi, et concessa non dubitantur. Ut autem corporalibus suis sensibus Patrem suum summum spiritum videret, hoc quid ordini illi summo et intransgressibili conferret, non satis mihi apparet. Nam quia hoc ab humana natura quærebatur, ut quia adhuc tunc spiritu videri non valuit corporaliter, corporalis videretur Deus, ille fragilitati eandem nature consulens, ipse corporalis factus corporis oculis videri voluit et corpore tangi. Et hujus rei causa facta est tota illa singulariter mirabilis et mirabiliter singularis dispensatio incarnationis Christi, scilicet, ut per eum quem mortalem et corporalem viderant, ad ejus visionem perducerentur homines, qui non corpore, sed spiritu videndi sunt.

PATROL. CVI.

VI. Et ergo qui tibi hoc genus questionis proposuit, tu ita responde: Si Deum tu videre desideras, munda cor, et videbis. Nam Christus ita Deum Patrem videre voluit sicut potuit, et ita potuit ut voluit; et quia nos mundis cordibus Deum visurum esse prædixit, non est dubitandum quin ita eum ipse videret, sicut nos ad eum videndum pervenire posse docuit. Nam tria sunt quæ mihi modo occurrunt, ab unum quod Deus a creatis spiritibus mundis videri potest, non quantum se ipse videt, sed quantum se ipse videri concesserit; et a corporibus, licet mundis, videri non potest Deus ipse in sua natura divina; et ab immundis, et spiritibus, et corporibus non solum non videtur, sed etiam longe ab eorum visione recedit: et quanto ille, ut pote vita et salus, longius ab eis recesserit, tanto illi miseresiores et infeliciores sunt. Videtur ergo Deus totus a seipso, a spiritu bono creato, quantum ille concesserit, ab homine bono per spiritum: ab immundo, nullo modo. Nam corpora per corpus videt spiritus, et corpus per spiritum creatum videt spiritum non creatum, per se autem, non. O anima, te ipsam fide munda, corpori dominare, et ad bona utere; Deo, ut fruaris, gaude.

VII. De anima autem Christi, utrum isto modo Deum Patrem videat, nullo modo dubitandum est, quin ipsa eum plus omnibus creaturis videat. Nam et nostris, ut supra dictum est, animabus mundatis ab ejus visio in fine promittitur, quæ illa Christi anima semper munda jam fruitur. Quod autem evangelista dixit: Deum nemo vidit unquam, attende quid dicat nemo, quasi nec homo, nemo; hoc est hominum; nemo Deum in natura divinitatis vidit unquam. Ipse autem unus, qui est Deus homo, suo spiritu flammam videre non dubitatur, nisi ab infidelibus. Et quod dixit: Deum nemo vidit, attende quod dixit præterito tempore, vidit, non autem: Nemo visurus est; quia, ut idem evangelista ait, visuri sumus eum sicuti est, quod Christi anima semper habuit, ex quo ab eo assumpta est et impleta. Nisi forte dicat aliquis quod aliquod tempus ante fuisset illa sancta et vere sanctissima omnium creaturarum anima Christi sine Deo, et postea accessisset illi divinitas. Sed hoc catholicæ fidei contrarium est. Tene ergo illam animam Deo semper plenam, Deum sicuti est semper vidisse. Tene, et non dubites, Christum, ex quo homo esse cepit, suo semper spiritu Deum vidisse, quem et ante assumptionem humanæ nature semper vidit. Nam et angeli nostri vident faciem Patris, qui in celis est, quanto magis illa anima, quæ omnibus creaturis, et pote Deo plena, excellentior est? Nemo ergo hominum Deum vidit in sua natura, extra illum hominem, qui solus peccator non est. Visuri sunt autem omnes justi, et a peccatis purgati. Nam et unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrabit, attende cui narrabit, videlicet creaturæ: et quali creaturæ narraturus est, si sua anime quam suscepit, non narratur? Narrat itaque, et, ut dixi, eam fecit omnibus

creaturis excellentius et magnificentius Deum videre.

VIII. Si hæc ita se habere, ut dixi, tibi videantur, his contentus sis. Sin autem aliquid extra videris, ignosce, quia homo cum et falli possum; et veritatem tamen amplexari, ideoque corrigi. Obscuro fraternitatem tuam ut me commilitonibus suis sapius commendare dignetur. Ego certe si quid valeo illis utilitatis conferre, satis desidero, nimirum, quia me debitorem intelligo et illis, et omnibus Ecclesie catholice filiis. Admone etiam illos verbis meis et tuis, ut se sobrie, et pie, et juste agant. Et quia magna æstimationis apud homines sunt, curent esse in conspectu Dei quod dicuntur. Dicuntur namque servi Dei, et quid servis Dei opus sit, non dubitant: videlicet, ut serviat Domino suo servus; nam servi estis Dei, non autem sæculi hujus, nec mammonæ. Ei ergo serviendum est volendo, cuius servi sumus, etiamsi nolimus. Fides recta legatur et teneatur, spes indubitata habeatur, et omnia nostra cum charitate incipiant, transeant, finiuntur. Charitas autem nunquam excidat. Ex omnibus virtutibus anima nihil vobis specialius, nihil familiarius, nihil amabilius debet esse charitate; et talis est, quæ plena ipsa sola sufficiat. Humilitas est conversionis vestræ fundamentum; patientia parietes, fides tectum, spes in Deo culmen; cum charitate autem hæc omnia si sunt, valent; sine illa, horum nihil. Si enim humilis es, et cum non amas cui humiliaris, Deum, falsa est humilitas. Si patientis es, et cum non amas cuius causa pateris, inanis est patientia. Si credis, et non amas Deum, in quem credis, et demones ita agunt. Si speras et cum non amas a quo speras, spem patris inanem. Ideo omnia cum charitate fiant, primo Dei, et postea proximi, et iterum Dei; ut omnia quæ aguntur, Dei amore agantur. Ille sit auctor operis, ille dactor, ille perfectior, ille merces, perfectio operis.

IX. Humiliamini invicem, diligite invicem, patientes estote invicem, diligite invicem. Credite in Deum, et diligite invicem. Sperate in Deum, et diligite invicem. Qui sciat (ita cod.), instruat nescientem; qui noscitur, diligat instrumentum; et ut ambobus diligatur Deus, qui fecit scientem scire, et dedit illum nescienti ut et ipse scire discat. Qui sciat

A non inflatur contra nescientem; quia scientia inflat, charitas autem non inflat, sed ædificat. Sciens sciatur se debitorem esse ut ædificet; ideo enim factus est ipse sciens a Deo, ut ædificetur nesciens: quia Deus atroxumque Deus est. Et revera sicut omnes potuit divites facere, si voluisset; voluit autem aliquantos, non omnes; ut divitum misericordia utilis fieret, et inopum humilitas: sic, sic potuit quidem Omnipotens omnes scientes facere, qui vult omnes salvos fieri; sed voluit quosdam per se docere, ut per illos alii docerentur, et charitas inter omnes firma haberetur, sciens diligeret discitentem humilem, et discens diligeret docentem benevolam.

X. Hæc non ideo dico, frater mi in Christo dilectissimo, quasi aliquid de vobis audirem sinistrum, sed vere ab omnibus qui eam sciunt, laudatur vestra sublimis et sancta conversatio: sed quia boni estis et sapientes, libenter etiam me suffertis insipientem, qui hoc, quo nihil ego melius scio, vobis ingero, charitatem scilicet, de qua pauca dixi, de qua nemo tanta dicere valet, quanta illa digna est. Est enim virtus maxima, et Deus est ipse charitas, et quicumque vere Deum et proximum diligit, Deum in se esse non dubitet. Commendo me charitati vestræ omnium patrum ut filius, fratrum ut frater, filiorum ut pater. Omnipotens Deus sua misericordia vps protegat, regat et in se proficientes ad perfectionem sanctitatis perducat. Valetis semper in Christo. Si aliter tibi respondenti quam tua interrogatio flagitasset, forte nimum tuæ charitatis offeudat; scias etiam huius rei causam hanc fuisse. Cum primo scriberem, non habui in presenti epistolam tuam, et ob hoc non bene recordatus sum quid interrogasti. Sed postquam illam inveni, etiam ad hoc quod interrogasti, respondi. Si autem aliquis adhuc in mente scrupulus remansit; et hoc scriptis innotescat, ut et ille, Deo donante, aperta veritate illuminari valeat. Tempus erit, quando frater cum fratre loquetur. Tempus erit, quando gaudens gaudente fruetur. Omnia tempus habent: charitas sine fine. Valetis.

Pasce jubente pio patres juvenesque novellos

Christo, quo valeant dulces gustare loquelas.

Explicit.